

Smaating.

Nogle Fund ved Henne Kirke.

1931 blev Henne Kirkegaard udvidet, idet Arealet mellem det sydlige Kirkegaardsdige og Vejen mod Havet blev lagt til Kirkegaarden. Dette Stykke var ujævnt, da det var temmelig højt mod Nordvest og ret lavt mod Sydøst. Det nordvestlige Parti var Del af den svage Bakke, hvorpaa den gamle Kirkegaard ligger, og som falder temmelig brat mod Sydøst. Man planerede derfor Stykket paa den Maade, at man fra det nordvestlige højere Parti flyttede en Del Jord ud over det lavere østlige.

Da man gravede Jorden bort oppe paa Bakken ind mod det gamle Kirkegaardsdige, gjorde man der et Par interessante Fund. Man stødte nemlig paa Dyn-ger, flere Vognlæs, af »Stenslag«, der dog næppe kan opfattes som almindelige Skærver, som de iøvrigt meget ligner; gennemgaaende er de nemlig fladere, mere fliseagtige. De maa tolkes som Stenafslag, Affald fra Tilhugningen af Granitkirkens Kvadersten; deres Farver ligner da ogsaa Stenenes i Kirkemuren. Heraf maa man kunne slutte, at Kvaderne eller en Del af dem er tilhugget paa Stedet. Under Stenafslaget og videre omkring paa det højtliggende Parti og hele Vejen langs det gamle Dige fandtes der i den sandede svagt muldblandede Jord en Mængde Trækul, og sorte, kulstøv- eller askeholdige Pletter og et stort Antal karakteristiske Jernslagge. Tæt ved den gamle Kirkestette blev der efter Arbejdsmandens Fremstilling fundet 4 Ildsteder af Kampesten, sat i Ler med en svag ophøjet Krans omkring, ovenpaa laa der Aske og Trækul. Det ene Ildsted bestod i Bunden af een stor, flad Sten.

Efter at Lærer Petersen, Henne, havde meddelt mig Fundet af Slaggerne, foretog jeg i Maj sammen

med ham en Undersøgelse af det under Planering værende Stykke Kirkegaardsjord. Der laa da som strøet med Trækulstykker over hele Arealet, undtagen i den allervestligste Del, hvor der fandtes en lille Granplantning. Oppe paa det højereliggende Parti mod Vest var Overfladejorden, ogsaa Ildstederne, kørt bort; der fandtes dog nogle særlig trækulrige, slaggeholdige Pletter, som dog var omrodede.

Ved en Prøvegravning, jeg foretog i den lavtliggende sydøstlige Del, viste det sig, at der under det nu paaførte Opfyldningslag laa et ældre, 80 cm tykt, Lag Jord, der ogsaa var et paaført Opfyldningslag, antagelig tilført oppe fra det højere Parti eller fra den egentlige Kirkebakke. Laget bestod nemlig af blandet Sandmuld, indeholdende mange Stykker Trækul, Jernslagge, Skaar af Jydepotter, Stykker af Munkesten og nogle Stykker Stenafslag, som nævnt foran. I Bunden af Udgravningsfeltet laa en næsten fuldstændig Munkesten delvis ned i Undergrunden. Under 55 cm Dybde syntes Laget at forandre Beskaffenhed, idet der næsten ingen Skaar fandtes, men forholdsvis flere Slagge, og Jordfarven var lysere.

Dette gamle Lag Opfyldningsjord er altsaa tilført Stedet, efter at der er anvendt Munkesten i Kirken; det kan forøvrigt ikke være saa ret længe siden, at i alt Fald den øverste Del af Laget er jævnet ud derover, idet der foroven i Udgravningsfeltet fandtes 2 Stykker glasserede Potteskaar. Vi maa derfor tænke os, at uden for Kirkegaardsdiget laa Stenafslaget og Slaggeerne, hvoraf nogle maaske oprindelig havde ligget paa den nuværende gamle Kirkegaard; Stenafslaget har dannet Dynger, der efterhaanden udjævnedes og dækkedes med Jord og Plantevækst; endvidere har man kastet Affald som Potteskaar og Murbrokker derhen. Dernæst har man en Gang eller to jævnet en Del af det ud over Lavningen, for endelig ved den sidste Planering at udjævne det fuldstændigt.

Man kommer da til det Resultat, at Kirkebakken er en gammel Jernudsmeltningsplads, hvor der udvandedes Jern af Myremalm. Det beviser Forekomsten af Trækullene og Jernslaggeerne, hvoraf en Prøve har været indsendt til Dr. Niels Nielsen, der karakteri-

serede Slaggerne som velsmeltede og rimeligvis hørende til den ældre Type af Jernudvinding i Danmark. Dette falder da godt sammen med, at man ikke vel kan tænke sig dette Sted anvendt som Jernudsmeltningsplads, efter at Kirken er bygget. Og denne har som en romansk Granitkirke en høj Ælde.

Paa Ildstederne har man opvarmet Luppen under Udhamringen. Professor Oppermann har undersøgt Trækullene og været saa venlig at meddele mig Resultatet. Der blev undersøgt 13 Stykker, der alle var Eg, nogle var saa haardt brændt, at Strukturen var mindre tydelig, men ved en stærk Lup kunde Egevedets Bygning dog genfindes. Kullene taler for, at der var Egeskov i Egnen, da man smeltede Jernet; endnu findes der Levninger af Egekrat i de nærliggende Klitter. Myremalm findes der endnu nok af i Nærheden.

Foreløbig er dette det vestligste Jernudsmeltningssted, der er fundet i Danmark, og det vil det rimeligvis blive ved med at være.

Langt ude paa Lydum Hede, fjernt fra nutidig Bebyggelse, ligger en Gruppe anselige Gravhøje, lyngklædte i den store Hede. Paa en enkelt nær er alle Højene ualmindelig velbevarede, har kun faa, svage og ubetydelige gamle Afgravninger. Netop deres afsides Beliggenhed har reddet dem fra Vandalisering. Dog viser Heden lige ved Gruppen Spor af gamle Agre af Form som Nutidsagre. Dette Agerbrug er blevet opgivet før Udskiftningen, da man ser, at de nugældende Ejendomsskel ikke følger den gamle Agerinddeling, men gaar tværs over Agrene. Rimeligvis har disse gamle Agre ikke været Genstand for en intensiv Dyrkning.

Da Professor Gudmund Hatt i Sommeren 1930 arbejdede med en Undersøgelse af en Oldtidsmark længere mod Vest paa samme Hede, blev han opmærksom paa Højgruppen, og i Forbindelse med Lærer Kristensen, Lunde, lykkedes det ham at faa hele Gruppen fredet, idet man dog undlod at medtage den udgravede Høj. Det voldte ikke ringe Ulejlighed at faa opdaget, hvem der var de rette Ejermænd til Højene, idet ikke alle Gaardmænd vidste, hvor deres

Hedeparceller laa. Her ydede Gaardmand Johs. Høj interesseret og beredvillig Hjælp. Da det blev klaret, hvem Ejerne var, viste de alle saa stor og velvillig Forstaaelse af Sagen, at de lod Højene fredlyse under Nationalmuseet. Gaardejer Jens Larsen, Frisgaard, lod fredlyse 3 Høje, Bendiks Jensen, Frisgaard, 2, N. C. Henningsen, Lydumgaard, 1 og H. P. Sørensen, Rærup Gest, 1.

Ligesom paa et fredlyst Areal ved Langsig i Lunde Sogn findes her ved Foden af Højene lave Tuegrave, dog ikke saa mange; saa her vil vi sikkert ogsaa staa over for det interessante Tilfælde, at der paa samme Plet rummes Minder fra alle Oldtidens 3 Aldre. — Dog blev Tuegravene ikke fredede.

H. K. K.

INDTÆGT

Kassebeholdningen, overført fra $31/9$ 30.....	664.51
601 Medlemmer (forrige Aar 601).....	2135.05
55 Subskribenter (forrige Aar 59).....	140.25
Salg af Aarbøger.....	336.00
Statstilskud	280.00
Tilskud fra Ribe Stiftamt.....	100.00
Rente 1ste Halvaar	19.90
— 2det Halvaar	19.04

Balance . . . 3694.75

Grundfonden 1930 / 31

Overført Kassebeholdning fra $1/4$ 1930.....	1399.40
Renter i Regnskabsaaret	65.09
Kassebeholdningen $1/4$ 1930...	1464.49

Ladelund, $8/8$ 1931

Emil Konradi,
Kasserer

UDGIFT.

Forfatterhonorarer	242,00
Fragt, Porto, Blanketter	479.51
Medlemsbidrag til Historisk Fællesforening ..	39.40
Repræsentation ved Fællesforeningens Aars- møde	50.00
Foredragshonorarer	293.30
Leje af Sale, Averteringer, Bestyrelsesmøder.	88.00
Udsendelse af Aarbøger	75.00
Mindesmærke for E. T. Kristensen	20.00
20 Expl. af Jernvedbogen II	80.00
Købt ældre Aargange (til Viderealg)	8.50
Sekretærløn	60.00
Kassebeholdning	2259.04
	<hr/>
Balance	3694.75

Ladelund, 8/8 1931

*Emil Konradi,
Kasserer.*

Det attesteres, at foranstaaende Regnskab er i Overensstemmelse med den os foreviste Kassebog.

De medfølgende Udgiftsbilag er gennemregnede og afstemte med Kassebogen, uden at der har været noget at bemærke.

Den kontante Beholdning er os forevist.

Ribe, den 17 Oktober 1931.

C. N. Termansen.

P. Lerche-Thomsen.

Til medlemmerne.

Historisk samfund ligger med store stofmængder til trykning. Vi har i år af forskellige grunde måttet tage betydeligt mere med, end vi har råd til, og nærværende årbog vil derfor give et ret stort underskud. Man må altså i de følgende år vente bogen adskilligt indskrænket, og stoffet vil hobe sig op, hvis der ikke bliver andre udveje til bekostning af trykningen end de ordinære.

Man havde tænkt sig af hårdt tiltrængte sparsommelighedshensyn at udskyde både indholdsliste til 7. bind, (da jo næsten ingen medlemmer lader hefterne indbinde alligevel, og man jo også i alle tilfælde kan hjælpe sig med årshæfternes indholdsliste) og navnlig saglisten, som er en overmåde kostbar historie. Vi har imidlertid fra bibliotekers og historikers side mødt så stærke indvendinger, at vi har måttet påtage os også disse udgifter, c. 400 Kr.

Der ligger i Ribe amt endnu adskillige historiske opgaver, der skulde løses (se heftet 1931). — Det er selvfølgelig en vilkårlighed, hvis man vil indskrænke dem til de mundtlige og skriftlige overleveringer. De minder og den historie som er gemt i jorden eller knyttet til terrænets overflade, kan godt være af endnu større interesse. Mange af disse ting kunde drages frem af amtets befolkning selv, igennem dets historiske samfund, og der vilde derved komme en værdifuld forbindelse istand mellem befolkningen og dens minder. Men foreløbig må altså disse ting skydes tilside.

S. A.

ROM & LANGE A/S
KØBENHAVN

Foredragsmøder 1931.

Alkærsig talte i *Horne* 19. jan. og i *Aastrup* 20. jan. begge steder om egnens historie. *Alkærsig* talte i *N. Nebel* 10. nov. i *Thorstrup* 11. nov. og i *Hodde* 12. nov. alle tre steder om „oldtidsjærn i Ribe amt“.

Ved generalforsamlingen i *Ribe* 1. apr. talte *Hugo Matthiessen* om *Ribes* fortid. *Lærer Novrup* talte i *Grimstrup* 17. feb. om *Grimstrup* sogn.

Historisk samfund har nu 652 medlemmer (deraf 22 livsvarige og 55 abonnenter, ifjor 672. Det går altså atter tilbage. Vi skal henvise til anmærkningen ifjor.

Generalforsamlingen afholdes i *Varde* 3. påskedag 29. marts kl. 6¹/₂.

Indhold.

1. Rasmus Mortensen: Oldtidsjern i Ribe Amt.
2. Artikler om H. F. Feilberg.
 - I. Marius Kristensen: H. F. Feilberg.
 - II. J. K. Jensen: Et Par Bemærkninger i Anledning af H. F. Feilbergs Ophold i Brørup.
 - III. J. K. Jensen: Afskrift efter Brørup Sogns Liber Daticus.
 - IV. J. K. Jensen: Feilbergs Indtræden i Brørup.
 - V. Thomas Thomsen: Præsteliv i Vestjylland for Hundrede Aar siden.
3. N. Thøgersen: Simon og Peter Nielsen.
4. Aug. F. Schmidt: Fortegnelse over Oluf Nielsens Arbejder.
5. H. K. Kristensen: Hekseprosser paa Vårdeegnen.
6. H. P. H. Novrup: En Landsby fra den nyere Tid.
7. H. P. H. Novrup: Da Roesthøje blev udskiftet 1795.
8. Aug. F. Schmidt: Fra den gamle Landsby.
9. Smaating.
10. Regnskab.
11. Til Medlemmerne.

Historisk Samfund for Ribe Amt har følgende Bestyrelse:

Redaktør *Willemoës*, Ribe (Formand); pens. Lærer *H. P. H. Novrup*, Alslev; Læge *H. Torbøl*, N. Nebel; Landbrugslærer *Konradi*, Ladelund (Kasserer); Lærer *H. K. Kristensen*, Lunde; Redaktør *Larsen*, Grindsted, og Gaardejer *S. Alkærsig*, Vejen (redigerer Aarsskriftet). — Suppleanter er: Fabrikant *Kromann*, Esbjerg, og Lærer *Haahr*, Tistrup. = *Alkærsig*, *Kristensen* og *Torbøl* danner Redaktionsudvalget, og *Willemoës*, *Novrup* og *Larsen* Foredragsudvalget, med *Willemoës* som Formand.

Medlemsbidrag 3 Kr. aarlg. Ved Henvendelse til *Konradi* kan nogle ældre Aargange faas for 2 Kr. pr. Stk.